

LA TIRANIA DELS DIRECTORS
D'ESCENA AMB ELS AUTORS

Josep Maria
Fulquet

Professor de la Universitat Ramon
Llull

‘El hambre aguza el ingenio’

Fa molts anys, i arran de l'actuació a Barcelona del Living Theatre de Julian Beck i Judith Malina, el lector d'una certa edat potser recordarà la ressenya que en va fer el crític franquista Antonio Martínez Tomás. En efecte, aquest senyor –Déu l'hagi perdonat– qualificava l'espectacle de “*teatro de gamberros para gamberros*” i demostrava no haver entès res de res, ni l'espectacle ni, òbviament, la voluntat de transgressió i de provocació que, com a icona de noves propostes anarcopacifistes (tan de moda en aquella època, els anys 60 i 70), tenia aquesta companyia peculiar. No és estrany, d'altra banda, que fos així.

AL POBRE SENYOR, PRODUCTE D'UN RÈGIM COM aquell, li devia costar acceptar res que anés una mica més enllà d'*El divino impaciente*, i és natural que les entranyables, tendres salvatjades del Living li possessin els pèls de punta. Entre nosaltres, en aquella època encara tenia un cert sentit la provocació. Més: encara era possible. El país començava a deixondir-se de la llarga letargia franquista, a treure's les lleganyes d'un malson, i era bo que gent com la del Living vingués a sacsejar de tant en tant les consciències adormides. Els temps, però, han canviat. Avui dia ningú s'escandalitza de res, i com diu un estimat amic, fa temps que la burgesia està avorrida de tants *épateurs*, però encara hi ha qui creu que la confusió i l'absurd són una font d'escàndol quan, en realitat, no són més que una tonteria i una estafa.

DIC TOT AIXÒ A PROPÒSIT DE L'ESTRENA, A LONDRES, de l'últim muntatge que Calixt Bieito ha fet de *Madame Butterfly*, un muntatge que, segons sembla, converteix la casa de la pobra Cio Cio San en un prostíbul on el personal comet tota mena d'excessos, més o menys explícits. Ja veus, quina por. No crec que el xou del senyor Bieito trigui gaire a arribar a Barcelona, una ciutat les institucions de la qual, acomplexades davant el fet que algú les pugui acusar de no batejar al compàs de la més estricta modernitat, frisen per la novetat i els falta temps per aplaudir i patrocinar alegrement l'astracanada. El senyor Bieito ho pot confirmar, ja que el Consorci del Gran Teatre del Liceu li ha muntat *Un ballo in maschera* i *Don Giovanni*, i el teatre Romea li ha permès estrenar una burda manipulació de Macbeth que els uns i els altres ens haurien pogut perfectament estalviar. Veure *Don Giovanni* guarnit amb un xandall del Barça, els figurants del *Ballo* asseguts a la tassa del vàter

LLUÏSA JOVER

“Veure Don Giovanni guarnit amb un xandall del Barça, els figurants del ‘Ballo’ asseguts a la tassa del vàter o Lady Macbeth en roba interior i esnifant cocaïna no escandalitza, fa pena”

o Lady Macbeth en roba interior i esnifant cocaïna no escandalitza, fa pena. La mateixa pena que fa veure com una *soi-disant* deixeble de l'escenògraf en qüestió, la senyora Núria Espert –diguem-ho clar: una actriu de teatre d'aficionats, amb sort–, canviava impunement el desenllaç de *Turandot* simplement perquè es creia que pel fet de dir-se Núria Espert tenia tot el dret a fer-ho.

ARA FARÀ UN ANY VAIG TENIR OCASIÓ DE VISITAR Praga i d'assistir a una representació del *Don Giovanni* al mateix teatre on es va estrenar l'òpera, el 1787. No cal dir que probablement amb menys de la meitat del pressupost que va costar la parida del senyor Bieito al Liceu, però segur que amb més talent i molta més vergonya, el muntatge de la companyia txeca va ser impecable. Deu ser que, com es diu al títol d'aquest paper, *el hambre aguza el ingenio*, i aquí, no sé si per sort o per desgràcia, d'un temps ençà anem més que grassos. Ignoro si el senyor Bieito, que és tan transgressor (menys, suposo, en tot el que li afecta la butxaca) i modernet, ha sentit parlar d'Aristòtil i de les lleis que regeixen el text –i, per extensió, l'espectacle–, recollides a la *Poètica*, una obra que faria bé de llegir i que moderaria sens dubte la seva tendència a la ximpleria.

DONCS BÉ, DIU ARISTÒTIL QUE EL SER HUMÀ TENDEIX a la imitació, al que ell anomena la *mimesis*. Imitar, diu, és connatural a l'home des de la infantesa. La seva diferència respecte als animals rau en el fet que és més apte que ells per a la imitació, i que, a més, disfruta imitant. En el text, aquesta tendència a la imitació rep el nom de *versemblança*, és a dir, que sembla veritat. Així, en un text, en un espectacle, que es vol mimètic, els personatges han de produir-se com els originals. La unitat d'efecte té com a garantia la unitat de to, garantida pels gèneres. Davant la impotència per compondre una partitura que s'assembla, ni que sigui pàl·lidament, a la perfecció mozartiana; davant la impotència de crear un llibret que arribi ni tan sols a la sola de la sabata al que firma Da Ponte, la modernitat prioritza el canvi de to per damunt del canvi de text. D'aquí ve la tirania de les versions i adaptacions, i la deificació dels intèrprets –o, en el cas que ens ocupa, dels directors d'escena– per damunt dels autors.

SE M'ACUDEIXEN, EN FI, ALTRES IDEES SOBRE el particular, però potser val més que les deixem per a una altra estona.